

abstrahunt a necesse esse, & possibile. Vel aliter posset dici, quod unicuique est necesse esse rationale, & a se, de quo supra quest. predicta fuit sermo: plura autem sunt necesse esse formaliter ex se, licet ab alio: quia quodlibet reale ad intra: & sic pluribus convenit formalis necessitas essentialis, quam formalis infinitas. Vide quest. 7. & 8. quodlibet & 8. dist. huius difficultas. P. distinct. 8. primo conclus. quest. 3. contradictione 10. & 42. dist. eisdem quest. 11. art. 1. parte 3. tenet expresse proprietates positionis, & finem formaliter infinitas, sic tamen esse necesse esse, cum quo videtur sentire Doct. iste in tractat. de primo principio cap. 4. vide bene tot: & ea, que notavi ad hoc: Sed pro alia via videtur fore illud, quod habet 18. distinct. huius, & alibi, quod scilicet, necessitas est conditio existentie. Cuius igitur in divinis non pluralificatur existentia, quare pluralificaretur necessitas: pondera ordinem istorum modorum indivinis, & cogita, bene multiplicando pro, & contra. Non ab re Doctor omisit instantem solutionem, licet posuit: Vacat super argumento in originali correctio.

DISTINCTIO TERTIA.

Circa Primam partem 3. dist. in qua Magister agit de cognoscibilitate Dei, quaerunt primo: Utrum Deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu victoris.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Deus sit naturaliter cognoscibilis a victore?

Arguo quod non. Philosophus 3. de (a) Anima: Phantasmata se habent ad intellectum, sicut ensibilia ad sensum: igitur intellectus nihil intelligit, nisi cuius (b) phantasma potest per sensus apprehendere; Deus autem non habet phantasma; ergo, &c.

Item 2. Metaph. text. 1. Sicut se habet oculus nostrum ad lucem Solis; sic intellectus nostrus ad ea, que sunt manifestissima natura: sed ibi est impossibilitas, ergo, & hic. Item 1. Physic. text. 35. Infinitum, in quantum infinitum est ignoratum. Et 2. Metaph. text. 11. & 12. Infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitum; quia eadem videtur esse proportio intellectus ad infinitum, & ad infinita; quia equalis excessus, vel non minor, quia utrobique est infinitas. Item Gregorius super Ezechiel. (c) Quamviscumque mens nostra in contemplatione Dei profecerit; non ad illud, quod ipse est; sed ad illud, quod sub ipso est, attingit. Contra 6. Metaph. (d) Metaphysica est Theologia de Deo: ergo, &c. Similiter in actus eius, scilicet in consideratione actuali substantiarum separatarum ponit felicitatem humanam, & 10. Ethic.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum Deus sit primum cognitum naturaliter pro statu isto?

Iura hoc quaero. Utrum Deus sit primum cognitum a nobis naturaliter pro statu isto? Et arguitur quod sic: *Unumquodque sicut se habet ad esse, sic ad cognitionem*; 2. Met. Sed Deus est primum ens, ergo primum cognitum. Item, nihil perfecte cognoscitur, nisi Deo perfecte cognito; ergo nihil simpliciter cognoscitur, nisi eo simpliciter cognito. Consequentia apparet, quia in his, que sunt per se, sicut maximum ad maximum, sic simpliciter et simpliciter. Et contra, ex 2. Topic. Item, perfectissimus actus potentie est circa objectum simpliciter primum; perfectissimus autem actus, scilicet speculatio, in qua consistit felicitas, est circa Deum, 10. Eth. ergo Deus est simpliciter primum objectum cognoscibile. Contra. Omnis nostra cognitio oritur a sensu, 1. Metaph. & 2. Poster. in fine; (a) ergo Deus, qui est a sensibus remotissimus, non est primo cognitum ab intellectu nostro.

In prima questione non est distinguendum, quod Deus possit cognosci negative, non affirmative; quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationem, 2. Poster. in fine, & 4. Metaph. (b) Patet etiam, quod nullas negationes cognoscimus de Deo, nisi per affirmationes, per quas removemus incompossibilia aliqua ab illis affirmationibus, sicut non removemus compositionem, nisi quia attribuimus simpliciter, vel aliquid aliud.

Negationes etiam tantum non summe amamus. Similiter etiam, aut negatio concipitur precise, aut ut dicta de aliquo. Si precise concipitur negatio, ut non lapis, hoc æque convenit nihilo sicut Deo; quia pura negatio dicitur de ente, & non ente; igitur in hoc non intelligitur Deus negatio dicitur de ente, & non ente; igitur in hoc non intelligitur Deus magis, quam nihil, vel chimera. Si intelligitur non lapis de aliquo, tunc quaero: Ille conceptus substratus, de quo intelligitur ista negatio esse vera, aut est conceptus affirmativus, aut negativus. Si est affirmativus, habetur propositum; si negativus, quaero ut prius, aut negatio concipitur precise, aut ut dicta de aliquo. Si primo modo, hoc æque convenit nihil sicut Deo; si ut dicta de aliquo, tunc fuit prius.

Et quantumcumque procederet in negationibus, vel non intelligeretur Deus magis quam nihil, vel stabitur in aliquo conceptu affirmativo, qui est primus.

Nec est distinguendum de cognitione, si est, & quia est: quia in proposito quaero conceptum simplicem, de quo cognoscatur esse per actum intellectus componentis, & evidentiis; nunquam enim cognosco de aliquo, si est, nisi habeam aliquem conceptum illius extremi, de quo cognosco esse, & de isto quaeritur hic.

a Mag. A. B. C. D. E. b Text. 30 & 39.
c Lib. 3. h. 8. d Text. 1. Ratio ad opp. cap. 10.

a Tb. 1. p. 4. 3. 2. & Dionys. de ang. hier.
b Text. 2. & 16.

prevenire, (a) qui non conveniunt creaturis: cujusmodi sunt conceptus omnium perfectionum simpliciter in summo, & perfectissimi conceptus (in quo quæ in quadam descriptione perfectissime cognoscimus Deum) esse concipiendi omnes perfectiones simpliciter, & in summo, tamen conceptus perfectior, & simplicior nobis possibilis est conceptus entis simpliciter in initi. Ita autem est simplicior, quam conceptus entis boni, vel entis veri, vel alicuius tum simplicior, tum similitudo non est quæ attribuitur, vel passio entis, sive entis, de quo dicitur: sed dicitur modum intrinsecum illius entis: ita quod cum dico, *ens infinitum* non habeo conceptum quasi per accidens ex subiecto, & passione sed conceptum per se subiecti in certo gradu perfectionis scilicet infinitatis, sicut albedo intentione non dicitur conceptum per accidens, sicut albedo visibilis, immo intentione dicitur gradum intrinsecum albedinis in se, & ita patet simpliciter huius conceptus, scilicet ens infinitum. Perfectionem autem illius conceptus multipliciter præstat, tum quia ipse conceptus inter omnes a nobis conceptibiles, virtualiter plura includit: sicut enim ens includit virtualiter bonum, & verum in se, ita ens infinitum includit verum infinitum, & bonum infinitum, & omnem perfectionem simpliciter sub ratione infiniti. Tum quia *demonstratione quia*, ultimo concluditur esse de ente infinito, vel esse infinitum de aliquo ente, sicut apparet ex *1. 2. dist.* illa autem sunt perfectiora, quæ ultimo cognoscuntur demonstratione *quia* ex creaturis, quia propter eorum r. motionem a creaturis, difficillimum est ex eis creaturis cognoscere. Si autem dicitur de summo bono, vel de summo ente, quod illud dicitur modum intrinsecum entis, & includit virtualiter alios conceptus. Respondo, quod si *summo* intelligatur comparative, sic dicitur respectum ad *extra*, sed infinitum dicitur conceptum in se: si autem intelligatur absolute *summo* hoc est, quod ex natura rei non possit excedi: per r. illa expressus concipitur in ratione infiniti entis. Non enim summum bonum indicat in se utrum sit finitum, vel infinitum. Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in precedenti opin. quod perfectissimum, quod summum cognoscere de Deo, est cognoscere attributa, reducendo illa in esse divinum, propter simpliciter divinam. Cognitio enim esse divini, sub ratione finitæ est perfectior cognitio eius sub ratione simpliciter, quia simplicitas communicatur creaturis, infinitas autem non, secundum modum quo convenit Deo.

Quinto dico, quod ista, quæ cognoscuntur de Deo, cognoscuntur per species creaturarum, quia, sive universalis, & minus universalis cognoscantur per eandem speciem minus universalis, sive utrumque habeat speciem intelligibilem sibi propriam: saltem illud, quod potest imprimere, vel causare speciem minus universalis in intellectu, potest etiam causare speciem cujuscumque universalioris: & ita creaturæ, quæ imprimunt proprias species in intellectu, possunt etiam imprimere species transcendentes, quæ communiter conveniunt, & Deo. Et tunc intellectu propria virtus potest uti multis speciebus simul ad concipiendum illa simul, quorum sunt iste species, puta species boni, species summi, species actus, ad concipi-

endum summum bonum, & actualissimum, quod apparet sic per locum a minori: Imaginativa enim potest uti speciebus diversis sensibilibus, ad imaginandum compositum ex illis diversis, sicut apparet imaginandum montem aureum. Ex hoc apparet improbatio illius, quod dicitur in *1. a.* precedenti opin. de illa sufficiens: quia sufficiens nunquam illud, quod non subest sufficiens, invenitur per sufficiens: non autem subest conceptui creaturæ aliquis conceptus, vel species representans aliquid proprium Deo, quod sit omnino alterius rationis ab eo, quod convenit creaturæ, ut probatur est per secundam rationem in secundo art. ergo per sufficiens nullus talis conceptus invenitur. Et quod adducitur simile de affirmativa. Dico, quod videtur adduci falsum ad confirmationem alterius falsi, quia si maneret ens in propria natura, & in eodem affectu naturali ad agnita, mutaretur tamen avis, ut esset similis lupo, per miraculum in omnibus accidentibus sensibilibus, puta colore, figura, sono, motu, & huiusmodi, agnus fugeret ovem sic mutata, sicut fugeret lupum & tamen in ove sic mutata non esset intentio nocivi, sed proficui, & convenientis, & ita affirmativa agni non sufficeret ad invenendum intentionem convenientis sub speciebus sensibilibus, sed præterea movetur secundum appetitum nutritivum sicut accidentia sensibilia moventur. Si dicas, quod intentio sibi convenientis non multiplicat se, quia non sunt tanta accidentia convenientia tali intentioni, & intentio convenientis non multiplicatur sine accidentibus sibi convenientibus; hoc nihil est, quia hic agnus hic fugeret lupum propter perceptionem nocivi conceptam ab affirmativa, & illa non multiplicatur cum accidentibus istis sensibilibus; quia non est cum eis talis intentio, sicut isto casu: ergo aut hoc non est sufficiens agni ad intentionem nocivi, quæ nulla est, aut si hoc non fugeret per sufficiens, ergo nec alias.

Ad argumenta principalia illius questionis. Ad primum dico, quod illa comparatio Philosophi debet intelligi inquantum ad primam motionem intellectus ab objecto. Ibi enim phantasma cum intellectu agente habet vicem primi objecti moventis, sed non debet intelligi quantum ad omnem actum sequentem motionem primam. Potest enim intellectus abstrahere objectum inclusum in aliquo primo movente, & considerare illud abstractum, non considerando illud, a quo abstractum, & considerando illud sic abstractum, considerat commune sensibile, & insensibile, & in illo considerat insensibile in universalis, sicut, & sensibile. Et potest considerare istud abstractum, & aliud abstractum, cum quo sit proprium alteri, scilicet insensibili: sed sensus non est abstractivus, & ideo in omni actu tam primo, quam secundo requirit aliquod objectum primum moventis, quomodo non se habet phantasma ad intellectum. (b) Ad secundum dico, quod Commentator exponit illud simile Philosophi de difficili, & non de impossibili, & ratio sua est, quia tunc natura fecisset otiose illas substantias abstractas intelligibiles, & non possibiles intelligi ab aliquo intellectu. Sed ista ratio ejus non valet, tum quia non est finis illarum substantiarum inquantum intelligibiles sunt, ut intelligantur ab intellectu.

ceptus entis, qui Deo convenit, puta concipiendo ens indeterminatum negative, idem non determinabile, a conceptu entis, qui convenit creaturæ analogice, quod est ens indeterminate privative, jam est tertius gradus. Primo modo indeterminatum abstrahitur, ut forma ab omni materia ut in se subsistens, & unparticipabilis. Secundo modo indeterminatum est universale abstrahitur a particulis, quod non est actu participatum in illis. Post istos tres gradus concipiendi generalissime, concipitur Deus generalis, concipiendus quodumque attributum, non simpliciter sicut prius: sed cum præminente summa. Generaliter autem concipitur, & concipiendus quodumque attributum esse idem suo primo proprio attributo, scilicet ejus esse, propter simplicitatem; nec per speciem propriam cognoscitur Deus; quia nihil est eo simplicius, sed ad modum est mat. v. s. si ut enim affirmativa in brutis, sub intentionibus sensitis subodiendo cognoscit intentiones non sensatas, ut nocivi, & proficui; sic intellectus sub specie creaturæ, qua non repræsentat nisi creaturam, ex loco acumine subsistit ad cognoscendum ea, quæ sunt, & dicuntur de Deo per speciem aliam ex creaturis: & hoc omnibus tribus modis prædictis.

Quoad secundam questionem, (a) secundum illam opinionem distinguendum est de modo concipiendi naturaliter, & rationaliter. Primo modo Deus est primum objectum intelligibile a nobis ex creaturis; quia naturalis cognitio procedit ab indeterminato ad determinatum. Indeterminatum negative est magis indeterminatum, quam privative indeterminatum: ergo præconceptus illi, & illud indeterminatum privative, secundum cognitionem nostram, præconceptus determinatus quia ens; & res prima impressio imprimatur in anima nostra, & conditio Avicennæ in *Metaphys. cap. 5.* ergo indeterminatum negative, omnino primum est objectum nostrum intellectui.

Rationaliter autem est Deus posterius creaturæ objectum cognitum secundum tres gradus. Primo generalissime, deinde generalis, & ultimo generaliter; & quia primo concipitur hoc bonum, deinde bonum universale abstrahitur secunda abstractione, puta quod est indeterminatum privative: deinde bonum prima abstractione abstrahitur, quod scilicet est indeterminatum negative, quia via ratiocinativæ deductionis prius oportet cognoscere illud, a quo fit abstractio, quam abstrahitur. Exponitur primum membrum, scilicet naturaliter, quomodo est sic cognitum primo: quia Deus, ut est sic primum cognitum, non distinguitur ab aliis propter simplicitatem; & quia non est primum cognitum nisi tantum quoad quosdam terminos gradus generalissime concipiendi, quorum neuter potest ad aliam rationem determinatam illud attributum Deo. Qualiter autem possit esse primum cognitum, & non distingui ab aliis per intellectum cognoscentem, exemplificatur, sicut oculus primo videt lucem, licet non distinet de discernere de ipsa, propter subsistentiam, sicut discernit de colore per lucem.

Respondet aliter ad primam questionem, & in quibusdam contrariam positioni prædictæ: rationes enim mixtæ positionis ostendunt oppositum

tum illius positionis. Dico primo, quod non tantum haberi potest conceptus naturaliter, in quo quasi per accidens concipitur Deus, puta in aliquo attributo, sed etiam aliquis conceptus, in quo per se, & quidditative concipitur Deus. Probo, quia concipiendi sapientem, concipitur proprietas secundum eum, vel quasi proprietas in actu seu da. periciens naturam: ergo intelligo illa quasi per propriam tem ineffe, & ita ante conceptum omnium personarum, cui quasi passivum, oportet inquirere conceptum aliquem quidditativum, cui intelligatur illa attributus, & ille conceptus alius erit quidditativus de Deo, quia in nullo alio potest esse status.

Secundo non asserendo, quia non consonat opinioni communi, potest dici, quod non tantum in conceptu analogo conceptui creaturæ concipitur Deus, qui scilicet sit omnino alius ab illo, qui de creatura dicitur: sed in conceptu aliquo univoco sibi, & creaturæ. Et ne hæc contemto de nomine univocationis, conceptum univocum dico, qui ita est unus, quod ejus unitas sufficit ad contrarium membris, affirmando, & negando ipsam de eodem. Sufficit etiam pro medio Syllogistico, ut extrema unita in medio sic uno, sine fallacia æquivocationis, concludatur inter se unum.

Et univocationem sic intellectam probo tripliciter. Primo sic, omnis intellectus certus de uno conceptu, & dubius de diversis, habet conceptum de quo est certus, alium a conceptibus, de quibus est dubius: sed subiectum includit prædicatum, & intellectus vitoris potest esse certus de aliquo, quod sit ens, dubitans de ente finito, vel infinito, creato, vel increato: ergo conceptus entis de aliquo est alius a conceptu isto, vel illo, & ita neuter est, sed in utroque illorum includitur: ergo univocus. Probatio majoris, quia nullus idem conceptus est certus, & dubius: igitur vel alius, quod est propositum, vel nullus: & tunc non erit certitudo de aliquo conceptu. Probo minore. Quilibet Philosophus fuit certus, illud quod posuit esse primum principium esse ens, puta unus de igne, alius de aqua, certus erat quod erat entium autem fuit certus, quod essentem creatum, vel increatum, primum, vel non primum. Non enim erat certus, quod erat ens primum, quia tunc falsum est, falso, & falsum non est seibile: nec quod erat ens non primum, quia tunc non posuisset oppositum. Confirmatur etiam ratio: (a) Nam aliquis videns Philosophos discordare, potest esse certus de quocunque eorum, quod quilibet posuit primum principium esse ens: & tamen potest contrarietatem opinionum eorum, porit simul dubitare, utrum sit hoc ens, vel illud: & tali dubitanti si fuerit demonstratio concludens, vel destruens aliquem conceptum inferiorem, puta, quod ignis non erat ens primum, sed aliquid ens posterius primo ente; non destruetur ille conceptus primus sibi certus, quem habuit de ente, sed salvaretur in illo conceptu particulari probato de igne: & per hoc probatur illa propositio in præcedente ultima consequentia rationis, quæ fuit, quod ille conceptus certus, quia est ex se neuter dubiorum, in utroque illorum salvatur. Quod si non

a *Vid. De Th. sup. Boet. de Rebus. & Henrici sum. art. 4. q. 1.*

a *Post. sec. com. 5.*

non cutes de auctoritate ista accepta ex diversitate opinionum philosophantium, sed dicas, quod quilibet habet duos conceptus in intellectu suo propinquos, qui propter propinquitatem analogie videntur esse unus conceptus. Contra hoc videtur esse, quia ex ista evasione videretur destructa omnis via probandi unitatem aliequus conceptus univocam; Si enim dicit, hominem habere unum conceptum ad Socratem, & Platonem; negabitur, & dicitur, quod sunt duo: sed videntur unus propter magnam similitudinem.

Præterea illi duo conceptus sunt simpliciter simplices; (a) igitur non intelligibiles, nisi distincte. Et totaliter igitur si unus non videntur duo, nec poss. Item, qui concipiuntur, ut omnino disparati, & tunc mirum quomodo videntur unus, aut ut comparati secundum analogiam, vel similitudinem, vel distinctiudinem, & tunc aliquammodo similes, vel prius concipiuntur, ut distincti: igitur non videntur unus.

Item, ponendo illos duos conceptus, ponantur duo obiecta formalia cognita, quomodo duo obiecta formalia cognita, & ut non distincta. Primo, si intellectus intellexeret singula in suo proprio rationibus, quamvis conceptus duorum eisdem speciei essent simillimi, non dubium quin nullo similliores, quam isti duo in proposito, quia si sibi duo differant specie, abut. intellectus bene distingueret inter tales conceptus singularium. Hoc etiam responso improbat dist. 8. qu. 3. & ista responsio, qua negotiatur.

Secundo principaliter arguitur, (b). Nullus conceptus realis causatur in intellectu virtutis naturalis, nisi ab his que sunt naturaliter motiva intellectus nostri: sed illa sunt phantasia, vel obiectum relictum phantasmate, & intellectus agens: ergo nullus conceptus simpliciter modo naturaliter in intellectu nostro nisi qui potest fieri virtute istorum. Sed conceptus, qui non esset univocus alicui obiecto relictum in phantasmate, sed omnino alius, & prior, ad quem iste haberet analogiam, non posset fieri virtute intellectus agentis, & phantasmatis, ut probabo. Ergo talis conceptus alius analogus, qui ponitur naturaliter in intellectu virtutis, nunquam erit: & ita non poterit naturaliter haberi aliquis conceptus de Deo, quod est falsum. Probatio assumpti: obiectum quodcumque, siue relictum in phantasmate, siue in specie intelligibili cum intellectu agente, vel possibili cooperante, secundum ultimum suum virtutis facit in intellectu, sicut effectum sibi adequatum, conceptum suum proprium, & conceptum omnium essentialiter, vel virtualiter inclusum in eo: sed ille alius conceptus, qui ponitur analogus, non est essentialiter, vel virtualiter inclusus in isto, nec est iste: ergo ille non fiet ab aliquo tali motore.

Vel formatur sic ratio: (c) obiectum quodcumque siue relictum in phantasmate, siue in specie intelligibili cum intellectu agente, vel possibili cooperante secundum ultimum virtutis sue, facit sicut effectum sibi adequatum, suum conceptum proprium, & quidam rationem: ille enim est proles adequata sibi in esse cognoscibilis, sicut proles similes in natura effect sibi adequata in esse naturali: igitur in cuiuscumque

a. Actus. b. Ponitur a Mauris. ut additio. Addis. c.

que alterius cognitionem potest, illa est imperfectior scientia, & per consequens non per se attribuitur ad illam.

Et confirmatur ratio, quia præter conceptum suum proprium adequatum, & inclusum in ipso, aliter prædictorum duorum modorum, nihil potest cognosci ex illo obiecto nisi per discursum: sed discursum præsupponit cognitionem illius simplicis ad quod discurreretur. Formetur ergo breviter ratio sic, videlicet nullam obiectum tacite conceptum simplicem & proprium sui in aliquo intellectu, & conceptum simplicem, & proprium alterius obiecti, nisi continet illud aliud obiectum essentialiter, vel virtualiter: obiectum autem creatum non continet necnaturaliter, vel virtualiter: ergo, &c. Secunda pars innotuit, scilicet quod obiectum creatum non continet virtualiter creatum, & hoc sub ea ratione, sub qua sibi attribuitur, ut posterius essentialiter attribuitur priori essentialiter. Probatur, quia est contra rationem posterius essentialiter, includere virtualiter suum prius. Et etiam patet, quod non continet essentialiter increatum, secundum aliquid omnino sibi proprium, & non commune: ergo non facit conceptum simplicem, & proprium enti increato.

Tertio arguo sic. (a) Conceptus proprius alicuius subiecti, est sufficienti ratio cognoscendi de illo subiecto omnia concepitibilia, que sibi necessario insunt: nullum autem conceptum habemus de Deo, per quem sufficienter possumus cognoscere omnia concepitibilia, que sibi necessario insunt. Patet de Trinitate, & alius creditis necessariis: igitur, &c. Major probatur, quia immediatam quamlibet cognoscimus, in quantum terminus cognoscimus: igitur patet major de omni illo concepitibili, quod immediate inest conceptus subiecti. Quod nisi inest mediate, per idem argumentum de medio comparato ad idem suum effectum, & ubicumque habetur, habetur proprium de immediatis. & ultra per illas scientias mediate. Quarto potest sic argui: Aut aliquis perfectio simpliciter habet rationem communem Deo & creature, & habetur proprium, aut non, sed tantum propriam creaturæ; & tunc ratio ejus non convenit formaliter Deo, quod est inconveniens: aut habet rationem omnino propriam Deo, & tunc sequitur, quod nihil attribuentum est Deo, quia est perfectio simpliciter: nam hoc nihil aliud est dicere, nisi quod quia ratio ejus ut convenit Deo, dicit perfectiorem simpliciter: ideo ipsum ponitur in Deo: & ita peribit doctrina Anselmi. Monach. ubi vult, quod prætermisit relationibus, in omnibus aliis, quidquid melius est simpliciter ipsum, quam non ipsum attribuentum est Deo, sicut quodcumque non tale amovendum est ab ipso. Primo ergo, secundum ipsum, aliquid cognoscitur esse tale, & secundo attribuitur Deo; ergo non est tale precise, ut est in Deo. Hoc etiam confirmatur, quia tunc illa perfectio simpliciter non esset in creatura. Consequentia patet, quia nullus talis perfectionis, &c. Conceptus aliqui convenit creaturæ, nisi conceptus analogus ex hęc potest: talis secundum se, quia analogicus est imperfectus, & in nul-

a. Addis.

señior positivo, quam verbum alibi, hoc est, non tantum imperfectiorem ponit: tamen est perfectior permissivo, quia abstracti limitatiōne, & ita est conceptibilis sub infinitate, & tunc ille conceptus simplex quidem, non tamen simpliciter simplex, scilicet ens infinitum, erit perfectior verbo alibi. & ille est proprius Deo, non autem ille prior conceptus abstractus ab albedine. Unde via univocacionis tenet, quod omnis conceptus proprius Deo est perfectior verbo cuiuscumque creati: sed alia non sic. Sed inflatur contra hanc responsionem dupliciter. Primo arguit, quod difficultas remanet contra viam univocacionis, quia ex duobus conceptibus, quorum uterque est imperfectior verbo alibi, non videtur fieri conceptus perfectior illo verbo: (a) sed conceptus entis, ut conceditur, est imperfectior, quam alibi, vel lapidi, & conceptus infiniti similiter. Probatio, quia infinitum concipitur a nobis per finitum, ut per lineam, vel aliquod tale obiectum moventi ad conceptum passionis sue: igitur conceptus infiniti est imperfectior conceptu lineæ. Confirmatur ratio, quia conceptus includens affirmatiōnem, & negatiōnem, non est perfectior propter negatiōnem, aut saltem non est perfectior, quam concipiendo affirmatiōnem illius negatiōnis: hoc ens infinitum, non est aliquis conceptus aliquid positivus, nisi ens: ergo infinitus non facit conceptum perfectum, nisi saltem non erit perfectior conceptus ensis infiniti, quam finiti. Secundo inflatur respondendo similiter pro Henrico, quia licet conceptus simpliciter simplex sit imperfectior verbo creaturæ, ut arguitur: tamen multi tales possunt conjugari: & unus determinabit alium, & ille conceptus totus erit perfectior: non est hic major difficultas, quam ibi, nisi in duobus. Primo, quia hic quilibet conceptus, siue determinabilis, siue determinabilis, ponitur proprius Deo, ibi unus communis, & alius proprius. Secundo, quod hic, aliquis proprius Deo conceditur imperfectior verbo creaturæ: ibi nullus. Istorum autem primam non est inconveniens, quia passio bene determinat subiectum, ut homo risibilis. & tamen utrumque est æque commune. Secundum oportet omnino concedere, & propter istam secundam rationem, loquendo de conceptu, id est, de actu concipiendi, non autem de obiecto conceptu. Quoad istas instantias videtur satis congrue respondere, quia utraque opinio, conceptum non simpliciter simplicem ponit perfectiorem, verbo illius, quod movet ad perfectum. Sed instantia arguendo factæ videntur contra utramque opinionem, quia quandoque conjunguntur, quilibet istorum conceptuum imprimatur a creatura movente: igitur est perfectior verbo illius creaturæ. Aggregatio imperfectiorum quomodo faceret conceptum perfectiorem intentus? Confirmatio etiam bene inflatur contra illud de infinito, non ergo propter illam rationem admittatur opinio, quia est communis difficultas utriusque, & æque, si analogia conceptuum exponitur de conceptis: scire enim instantie bene probant, quod actus circa Deum non est perfectissimus intrinsece, nec hoc requiritur, ut sit ibi beatitudo naturalis: sed quod conjugat obiecto perfectissimo, quan-

quantumcumque sit perfectus, siue imperfectus, 2. de Anim. (a) partem posse de immaterialibus excedit notitiam aliorum. Forte enim intentus avari potest creatum aliquid, quam Deus; nec tamen illud amatum nunc beatificat sicut Deus. De hoc 4. lib. dist. 49. quando beatificamur in obiecto: illud de infinito verum esset, si infinitum esset præter modum, sub quo obiectum conciperetur, & non pars conceptus, vel modus, sic quod conceptus in se, sicut distinguitur in quæstione de unitate Dei de singularitate, ut concipitur, & ut motus præterit, sub quo concipi potest, quemadmodum etiam certus gradus intentionis est præterit modus, sub quo videtur hæc albedo, sic autem non intellegimus ens infinitum, sed ut includens duos conceptus, licet alter determinet alterum. Et forte ille prior non finiti, nihil ponit, quantum de intellectu positivum: ita quod si habemus conceptum positivum de necessario, magis perfecte positivum intelligitur Deus hic, ens simpliciter necessarium, sed nec forte necessarium, nec æternum concipimus, nisi negatiōnem in perfectiōnis, puta potentie aliter se habentis, vel stabilis, seu principii, seu finis: æternam dicit quoddam infinitum, quia in duratiōne minime perfectior est infinitis, quam in quantitate perfectiōnis, sicut infinita magnitudo, si esset, perfectior esset infinito remore.

Tertio dico, quod (b) non cognoscitur Deus naturaliter a viatore in particulari, & proprie, hoc est, sub ratione huius essentie ut hæc & in se, sed ratio illic posita ad hoc in præcedenti opinione non concludit. Cum enim arguitur, quod non cognoscitur aliquid, nisi per simile, aut intelligitur de similitudine univocacionis, aut imitationis: si primo modo, igitur nihil cognoscitur de Deo, quia secundum opinionem illam, in nulla habet Deus similitudinem univocacionis cum creatura, per quam debet a nobis cognosci. Si secundo modo, etiam creatura non tantum imitatur illam essentiam sub ratione generaliter attribuiti, sed etiam, hanc essentiam, ut est hæc essentia, sive ut nuda, & ut in se est existens: ergo secundum eum, propter talem similitudinem posset creatura esse principium cognoscendi essentiam Divinam in se, & in particulari. (c) Est igitur alia ratio huius conclusiōnis: quod Deus (ut hæc essentia in se) non cognoscitur naturaliter a nobis, quia sub ratione talis cognoscibilis est obiectum voluntarium, & non naturale, nisi respectu sui intellectus tantum; & ideo a nullo intellectu creato potest, sub ratione huius essentie (ut hæc) naturaliter cognosci, nec aliqua essentia naturaliter cognoscibilis a nobis ostendit sufficienter hanc essentiam, ut hæc, nec per similitudinem univocacionis, nec imitationis; univocatio enim non est nisi in generalibus rationibus: imitatio etiam deficit, quia imperfecta est, quia creatura in perfecte eum imitatur. Utrum autem sit alia ratio huius impossibilitatis, scilicet propter rationem primi obiecti, ut alii ponunt illud esse quiddam rei materialis. De hoc in q. de primo obiecto intellectus.

Quarto dico, quod ad multos conceptus proprios de Deo possumus per-

a Adde.

a 1. de part. animalium.

b De hoc Scot. q. 1. preli, & quod. 14.

c Scot. quod. 14.

Notandum est hic, (a) quod quicquid dicitur, per nomen est quid rei, & est includens si est quia 4. dicit. (b) Ratio, cuius nomen est quicquid, est distinctio: tamen esse quid nominis, est communius quam esse quid rei: quia pluribus convenit, hoc ratio significari nomine quam esse, ubi tamen conspiciuntur. idem jus: sicut non omnis color est albedo, tamen ille color, qui est albedo est idem albedini. Exemplum tamen non est omnino simile: quia color sumitur ab aliqua partiali perfectione, non hic hic: sed totum quid habet relationem ad nomen, ut ad signum. Quod totum habet relationem ad rem, in quidditas ad suppositum. Sed prius cognosco de eodem quid, relationem primam, quam secundam. Nec est in hoc solum ordo cognitionum istarum de eodem conceptu simplici: concipiendi prius rationem unamquam aliam: sed in hoc, quod conceptus unus simplex est quodammodo alius, puta in multis distinctibus: quia primus est confusus: Secundus distinctus: nam primus vel non exprimit partes conceptus: vel si explicat, non tamen distincte, sed sine compossibilitate, vel incompossibilitate. Secundus exprimit, & cognoscit compossibilitatem, & in hoc rationem in se esse veram: & hoc, quod exprimit est quid rei possibile. (c) Nota secundo quod de subjecto prime scientie simul praecognoscitur quid dicitur per nomen, & flect, & quid est, quia nulla scientia de suo subiecto quaerit, si est, vel quid est, ergo ut omnino non est quaeribile, vel tantum in scientia priori. Prima, nulla est prior: igitur de eius subiecto primo nullo modo est quaerere si est, vel quid est, igitur est conceptus simpliciter simplex, ergo ens quia ens per se ens potest dubitari de compossibilitate partium conceptus: probatur etiam, quod non Deus: quia nulla ratio simpliciter simplex habetur de Deo, quae distinguat ipsam ab alii entibus: igitur de quocunque tali est questio si est, & deus, quod ratio in se non sit falsa, ergo Deus secundum nullum conceptum viatori possibilem est primum subiectum Metaph. Item, quidquid probatur de ipso consistit virtualiter primo in ratione entis, quia sicut passio simpliciter convertibilis includitur prima in subiecto, sic etiam & distincta: igitur in subiecto primo, includitur primo, quia aliqua pars distincta alicui entis conveniat, igitur ens primo virtualiter includit hanc, (d) aliquid entis est primum, igitur si est, & quid est de ista ratione, ens, primum includitur primo in ente, ergo & quicquid concluditur primo de ente per rationem huius totius, vel per rationem entis: igitur Metaph. est Theologia finaliter, & principaliter, quia sicut est principalis de substantia, quam de accidente, 7. Metaph. Ita posteriori analogia principaliter est de Deo, quia semper prius ordine perfectionis includitur in ratione primi subiecti, particulariter pars perfectionis distincte, quae est perfectior simpliciter. Contra nulla cognitio simpliciter perfectior includitur virtualiter in minus perfecta, sed e converso, ergo nulla cognitio possibilis viatori de Deo naturaliter est perfectior conceptu entis, igitur in ista speculatione est

felicitas. Si haec ratio concludit, ergo illud quod rationes ad primam partem, supponunt, de conceptu non simplici negatur sed Henr. (a) Immo proprius conceptus de Deo est simplex per motionem effectus; sed tunc ens non est commune, sed analogum. Et tunc prima scientia de ente erit de primo, ad quod omnia attribuantur.

Nec oportet distinguere de si est, ut est questio de veritate propositionis, vel ut est questio de esse Dei, (b) quia si potest esse questio de veritate propositionis, in qua esse tanquam praedicatum queritur de subiecto, ad concipiendum veritatem illius questionis, oportet praecognoscere terminos illius questionis, & de conceptu simplici vales subiecti, si est possibilis naturalior, nunc est questio. Nec valet distinguere de conceptu naturali & supernaturali; quia queritur de naturali. Nec valet distinguere de naturali, loquendo de natura absolute, vel de natura pro statu isto, quia queritur precise de cognitione pro statu isto. Nec valet distinguere de cognitione Dei in creatura, vel in se; quia si cognitio habeatur per creaturam, ita quod cognitio discursiva incipiat a creatura, quae in quo termino consistit ista cognitio. Si in Deo in se, habeo propositionem, quia illam. Igitur Deus in se, quod si non sinitur in Deo in se, sed in creatura, tunc idem erit terminus, & principium discursus, & ita nulla notitia habetur de Deo. Est igitur nomen quaevis illa: Utram alium conceptum simplicem, possit intellectus viatoris naturaliter habere, in quo conceptu simpliciter concipitur Deus.

Ad hoc dicit quidam Doctor sic, (c) quod loquendo de cognitione alicuius, distingui potest ex parte objecti, per se, vel per accidens, in particulari, vel in universali. Resiliter per accidens, non cognoscitur Deus, quia quicquid de ipso cognoscitur, est ipse Deus; tamen cognoscendo aliquid attributum eius, cognoscimus quasi per accidens quid est: unde de attributis dicit Damascenus lib. 1. cap. 4. quod non naturam dicunt Dei, sed quae circa naturam. In universali etiam, puta in generali attributo, cognoscitur, non quidem in universali secundum praedicationem, quod dicatur de ipso, in quo nullum est universale; quia quidditas illa est de se singularis: sed in universali, quod sibi analogice commune est, & creatura; tamen quasi unum a nobis concipitur, propter proximitatem conceptum, licet sint diversi conceptus. In particulari non cognoscitur ex creaturis, quia creatura est pectinata similitudine ejus, quia tantum est conformis est, quoad aliqua attributa, quae non sunt illa natura in particulari: igitur cum nihil ducatur in cognitionem alterius, nisi sub ratione similitudinis, sequitur, quod Deus non cognoscitur in particulari ex creaturis. Item in universali tripliciter cognoscitur, generalissime, generaliter, Generalissime, habet tres gradus: cognoscendo enim quodcumque ens, ut hoc ens est, indistinctissime concipitur Deus, quia concipitur ens quasi pars conceptus, & est prius gradus. Amovendo hoc, & concipiendo ens, est secundus gradus; jam enim ens, ut conceptum, non ut pars conceptus, concipitur commune analogum Deo, & creaturae. Quod si distinguatur con-

a Addit. b Sic in orig. dec. To. 9. 28.
c Hoc ali. gener. considera ali. queribile,
d Ali. distincte.

a T. 6. 6. 7. index. b Tb. 1. p. 9. 3. 4. c Henr. in sum. art. 2. q. 1.

nostro, & ideo si hoc non conveniret eis, non propter hoc essent frustra intelligibiles, cum quia non sequitur, non sunt intelligibiles ab intellectu nostro: ergo a nullo. Possunt enim intelligi a seipsis, & ideo est fallacia consequentis. Unde licet multipliciter posset exponi auctoritas Philosophi, dico tamen, quod oculus noster non habet cognitionem nisi intuitivam, & naturalem, & quantum ad istas duas conditiones potest exponi auctoritas Philosophi de impossibili: quia sicut impossibile est illi oculo naturaliter, & intuituive considerare obiectum illud, sic intellectui nostro est impossibile naturaliter, & intuituive cognoscere Deum. Ad tertium dico, quod infinitum potentialiter est ignotum, quia unumquodque est cognoscibile inquantum est in actu: non tamen ita est ignotum, quod repugnat sibi intelligi ab intellectu infinito, sed non potest infinitum cognosci ab aliquo intellectu cognoscere ipsum secundum modum suae infinitatis: modus enim suae infinitatis est accipiendo alterum post alterum, & intellectus qui cognosceret hoc modo alterum post alterum, cognosceret semper aliquid finitum, & nunquam infinitum. Intellectus tamen infinitus potest cognoscere totum illud simul, non partem post partem. Et cum arguitur (a) secundo *Metaph.* de infinitis, & inharito: dico, quod non est simile, quia cognitio obiectorum finitorum numeratim, concluderet infinitatem potentiae cognoscentis, sicut patuit in *qua. 1. 2. 4. art. 2.* ad infinitatem, videlicet, quia ibi pluralitas ex parte obiecti concludit majoritatem virtutis in intellectu, sed intellectio alicujus infiniti intentionis non concludit infinitatem actus, quia non oportet actum habere, talem modum quem habet obiectum, nisi esset actus comprehensivus, & concedo, quod talem actum cieca obiectum infinitum non habemus, nec est possibile. Ad Greg. dico, quod non debet intelligi, quod contemplatio sicut sub Deo in aliqua creatura, quia hoc esset frui utendis, quod esset summi perversio. *Secundo Aug. 8. quasi. 30. sed conceptus illius essentia sub ratione entis, est imperfectior conceptu illiusmet essentia, ut haec essentia est, & quia imperfectior est, ideo est inferior in intelligibilitate, contemplatio autem de lege communi, sicut in tali conceptu communi, & ideo stat in aliquo conceptu, qui est minoris intelligibilitatis quam Deus in se, ut haec essentia: & ideo debet intelligi ad aliud, quod est sub Deo hoc est ad aliud in ratione intelligibilis, cujus intelligibilis est inferior intelligibilitate Dei in se, ut haec essentia singularis.*

Ad Argumenta pro prima opinione cum arguit, quod Deus non potest intelligi in aliquo conceptu universali communi, in vivo sibi, & creaturis, quia est singularitas quaedam: Respondeo. Consequentia non valet. Sortes enim inquantum sortes est singularis, & tamen a Sorte plura possunt abstrahi predicata: & ideo singularitas alicuius non impedit quin ab eo, quod singulariter est, possit abstrahi aliquis conceptus communis, & licet quidquid est ibi in se sit singulariter ex se in existendo, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem: tamen illud idem potest concipi, ut hoc in re, vel quodammodo indistincte, & ita ut singulariter,

lare, vel ut commune. Quod dicit de cognitione per accidens, non oportet improbare, quia quasi per accidens cognoscitur in attributo, sed non praecise sic, sicut supra probatum est.

Ad secundam quaestionem dico, quod triplex est ordo intelligibilium in proposito. Vnus est ordo originis, vel secundum generationem: alius est ordo perfectionis: tertius est ordo adaequationis, vel causalitatis praecise. De duobus primis primitiviter habetur *9. Metaph. cap. 7. Quae sunt (a) priora secundum generationem, sunt posteriora secundum substantiam*, de tertia autem primitate habetur: *Posteriorum*, in distinctione universalis, quia primo dicit ibi praecisionem, & adaequationem.

Loquendo igitur de primo ordine, scilicet originis, videndum est primo de cognitione actuali: secundo de cognitione habituali: tertio de virtuali. Quantum ad primum praemittit duo, quorum primum est, quod alius est conceptus simpliciter simplex, & alius est conceptus simplex, qui non est simpliciter simplex. Conceptum simpliciter simplicem voco, qui non est resolvable in plures conceptus, ut conceptus entis, vel ultimae differentiae. Conceptus simplex, sed non tamen simpliciter simplex, est quicumque potest concipi ab intellectu actu simpliciter intelligentia, licet possit resolvi in plures conceptus sortium conceptibiles, sicut est conceptus distincti, vel speciei. Secundo praemittit, quod aliud est consueve intelligere: & aliud consueve intelligere. Consueve enim idem est, quod indistinctum, & sicut est duplex indistinctitas ad propositum, scilicet totius essentialis in partes essentialis, & totius universalis in partes subiectivas: ita est duplex distinctio dupliciter totius praedicti ad suas partes. Consueve igitur intelligitur, quando do intelligitur, aliquid indistinctum altero praedictorum modorum. Sed consueve dicitur aliquid concipi, quando concipitur sicut exprimitur per nomen. Distincte vero quando concipitur, sicut exprimitur per distinctionem. His praeterea cum primo pono ordinem originis in cognitione eorum actuali, quae concipiuntur consueve: & quo ad hoc dico, quod primum actualiter cognitur consueve est species specialissima, cujus singulare efficacius, & fortius primo movet sensum, sive sit (b) audibile, sive visibile, sive tangibile: & hoc supposito quod singulare non possit intelligi sui propria ratione, de quo alias. Loquitur enim modo de illis, quae certum est posse intelligi secundum omne opinionem.

Quodcumque enim individuum fortius (c) movet sensum, eius speciei primo cognita est cognitione praesens sensui. Vnde si ponas aliquem casum, in quo sensus non primo sentit naturam specificam, ibi non statim patet si est ruber, vel viridis color, & per consequens intellectus per illam sensationem non statim apprehendit naturam specificam propter indubitam proportionem singularis ad sensum, vel propter imperfectionem virtutis, quam excedit haec visibilitas naturae talis, ut naturae, vel propter defectum in medio luminis, vel propter nimiam distantiam. Per hoc patet ad hanc instantiam, duo oculi in

B 2

eadem

a *Tex. com. 15.* b *Tex. com. 11.* c *Vide Scot. 7. Met. qu. 15.*
 & quodlib. 13. art. 2. d *Adm.*

ensaem distantia ad rubrum, unus flarim percipit ruborem, alius confuse: igitur in proportione debita non flarim sentitur natura specifica. Respondet: debita unum est debita alteri propter improportionem in illo p[er]so. Contra, si usque ad A. igitur species ruborem in illo p[er]so. A. neuter videbit ruborem distincte. Respondet: quid illi oculi ut ra. A. neuter videbit ruborem distincte. Respondet: quid illi sit de medio, siue ubique species propria, siue ultra aliquam distantiam species confusa, saltem in oculo minus disposito, ceteris partibus, confusior. Sicut enim ut ra. determinatam distantiam, non possit sub propria ratione intelligi, de quo alias: loquor enim modo de illi, que certum est posse intelligi secundum communem opinionem, & probetur conlatione propositionum sui. Causa (a) naturalis agit ad effectum suum secundum utrimque potentie sue quando non est impedita; igitur ad effectum perfectissimum, quem primo potest producere prius agit. Omnia autem concurrentia ad illum primum intellectus, sunt cause mere naturales, quia precedunt omnem a tam voluntatis, & non sunt impedita, ut patet: ergo prius producat perfectissimum conceptum, in quem possunt: ille autem non est nisi conceptus speciei specialissime. Si enim aliquis alius esset, puta conceptus altius communioris, ille esset perfectissimus, in quem illa possent: & cum conceptus illius omnium maximus sit imperfectior conceptus speciei specialissima, sicut pars est imperfectior toto, sequeretur, quod illa non possent in conceptum illius speciei, & illa nunquam causarent conceptum illum.

Secundo fit, quia secundum Avicem. 1. *Metaphysicorum* cap. 2. *Metaphysica* est ultima in ordine doctrina: ergo principia omnium aliarum scientiarum posunt concepti, & termini illarum ante principia *Metaphysice*: sed hoc non esset si oporteret, primo concepti actualiter conceptus communioris, & quam conceptus specierum specialissimarum, tunc enim oporteret ens, & huiusmodi primo concepti, & ita magis figurat *Metaphysicam* esse primam in ordine doctrina: ergo, &c. Tertio, quia si oporteret præconoscere conceptus universaliores ante conceptum talis speciei, tunc suspensio casu de singulari aequaliter moventem sensum, & intellectum existentem soluto, oporteret ponere magnum tempus antequam conciperetur speciei illius singularis primo sensata, quia prius oporteret intelligere omnia prædicta communia dicta in quid de illa specie secundum ordinem. Ex hoc apparet causa, quare intellectus intelligit prius unum intelligibile, quam aliud, licet species plurimum sint ibi præsentis, hoc enim non est a voluntate, cum tunc non habeat intellectus actum intelligendi, (b) sed huius causa est, quia singulare unius fortius movet, quam singulare alius. Hoc dictum est de cognitione confusa. Secundo dico de cognitione actuali distincte conceptuorum, & dico, quod est e converso, quia primum fit conceptum est communissimum, & quæ sunt propinquiora sibi, sunt priora, & que sunt remotiora, posteriora sunt.

a Loquitur de causa dispositiva impedita, alias generatio incipit ab imperfecto. b Quare intellectus prius unum intelligit quam aliud. c. 2. d. 42.

sunt. Hoc sic probet, quia ex secundo præmissis, nihil concipitur distincte, nisi quando concipiuntur omnia, que includuntur in ratione ejus essentiali, ens includitur quidditative in omnibus conceptibus quidditativis interioribus: ergo nullus conceptus inferior, distincte concipitur nisi conceptus ente. Ens autem non potest concipi nisi distincte, quia habet conceptum simpliciter simpliciter: ergo potest concipi distincte sine alio, & alii non (a) sine en distincte conceptus: ergo ens est prius conceptus distincte conceptibilis: Ex hoc sequitur, quod ea que sunt sibi propinquiora, sunt priora, quia cognoscitur distincte habetur per distinctionem, que inquiritur (b) per viam divisionis, incipiendo ab ente usque ad conceptum distinctum. In divisione autem prius occurrunt conceptus communiores, & deinde generata, & differentia, in quibus concipiuntur distincte conceptus inferiores.

Secundo probet idem, quia *Metaph.* secundum Avicem. ubi prius, est prima secundum ordinem sciendi distincte, quia ipsa habet certissimam principia aliarum scientiarum: ergo et ad cognitionem sunt prima distincte cognoscibilia. Nec in hoc contradicunt sibi duo, qui ponit eam in ordine doctrinae ultimam, & primam in sciendo distincte, quia sicut patet ex questione illa de propositione per se nota, principia aliarum scientiarum sunt per se nota ex conceptu c) confuso terminorum sed ex *Metaphysica* scita, postea est possibilis inquirere de quidditate terminorum distincte, & hoc modo termini scientiarum specialium non concipiuntur, nec principia eorum intelliguntur ante *Metaphysicam*: sic enim multa possunt patere *Metaphysica* *Geometriae*, que non erant nota prius *Geometriae* ex conceptu confuso. Exemplum: Geometria in quantum (d) Geometria, non utitur pro principis per se nota, nisi illis, que factum sunt evidenter ex confuso conceptu terminorum, quibus occurrit prius ex sensu illis; & quia linea est longitudo & eorum curvaturæ ad quod genus pertinetur linea, puta curvaturæ sit substantia, vel quantitas. Sed modo cognita *Geometria*, & alia scientia specialibus, sequitur *Metaphysica* de conceptibus communibus, ex quibus potest fieri reditus per viam divisionis, ad inquirendum quidditates terminorum in scientiis specialibus, & tunc ex illis quid dicitur sit cognitio distincta cognoscitur principia se illius scientiarum, quam prius cognoscuntur. Cognoscuntur etiam multa principia, que non erant prius nota ex terminis confuso cognitis, & hoc (e) modo patet quomodo *Metaphysica* est prima, & quomodo non prima. Sed comparando totum ordinem confuse concipiendi, ad totum ordinem distincte concipiendi quis prior est? Dico, quod totus ordo confuse concipiendi prior est, & idem prius in illo ordine est simpliciter prius, & hoc probatur ex autoritate prædictæ Avicem. ex ordine *Metaphysicae* ad alias scientias specialibus.

Contra istud obijcit, quia primo *Avicem* dicitur, quod confusa, id est, magis universalia sunt prius nota nobis. Quod probat, quia

a 9. *Met.* in fine. b *Ut inquit Arist.* 2. *Post.* text. 17. c *Dist.* 2. q. 2. d *Prohibi. Aver.* 6. *Met.* 1. e *Vide* *supra.* 2. q. 2.

pueri primo appellant omnes homines patres, & omnes feminas matres, postea discernunt unumquodque: ergo prius cognoscunt patrem sub ratione hominis, quam sub ratione huius hominis, hoc est actualiter concipi conceptus priores, seu communitiores. Hoc idem probat Avicenna de eo, quod videtur a remotis, quia prius cognoscitur aliquid sub ratione corporis, quam animalis, & prius sub ratione animalis, quam hominis, & prius hominis quam huius hominis. Hoc etiam videtur, quia in arguendo, via conceptiva est ante reflexivam, ergo ita est in intelligibilibus simplicibus. Ad primum dico, quod sicut est duplex consensum, scilicet totum universale, & totum essentialiter, ita utrumque in suo ordine est primum: sed simpliciter primum est illud; quod est primum in ordine consensu cognoscendi, quia processus naturalis ab imperfecto ad perfectum est per medium. Consensus autem cognoscens est quasi medium inter ignorare, & distincte cognoscere, & ideo consensus cognoscere est ante quodcumque distincte intelligere. Et quod dicit de puero, concedo, quod species præintelligitur ante singulare, quia dicitur, quod species est primum intelligibile: sed ratio non concludit de genere, sed de specie. Prius enim naturaliter actualiter concipitur albedo, quam color in ordine cognitionis consensu, quia color sub ratione coloris non cognoscitur, nisi sub majori abstractione, quæ sit abstractio albedinis ab hac albedine, & illa. Abstractio autem maior est difficultior: quia est a minus similibus. Ad Avicenna dico, quod quando obiectum non est debite approximatum, non movet ad cognoscendum se sub perfectissima ratione, sed sub alia imperfecta: & tunc intellectus sensum sensum in talis obiecti, oportet quod sit talis obiecti universalis: cuius sensus erit sub ratione singulari: sed quando obiectum est in debita proportionem, ut possit movere sensum sub ratione sua propria, & perfecta, tunc intellectus sequens sensum talem, habet notitiam talis nature, prius sub ratione specifica consensu, quam sub ratione generis consensu, non quod ratio realis imperfectior, a qua sumitur genus, sit ratio movendi: quando plus distat, & perfectior, a qua sumitur differentia, sit ratio movendi quando minus distat: immo ratio activa efficacior est ratio agenda a distantiore: sed forma specifica est imperfectior ratio assumendi a magna distantia, & est ratio perfectior assumendi a distantia proportionata: igitur color nullam sui generis speciem non sequitur, sed tantum non hic, sed tunc hæc albedo, vel hæc nigredo. Ad tertium dico, quod utrobique proceditur ab includente ad includendum, ita in simplicibus sicut in complexis: sed in simplicibus includens est inferior, in complexis vero includens est principium respectu conclusionis.

Sed tunc quomodo (a) esset de specie intelligibili universaliori, & minus universaliori. Dicitur potest, quod utraque significatur ab eodem phantasmate, aliter nullus, ut virtualiter consenti in inferiori se est generis species intelligibilis, quia ipse est intelligibile sic, non specie sensibili; quia nec sic est sensibilis, quia sensus est existens, ut existens. Contra: Per se, sensus non est singularis, sed natura in singulari. Item: Si ponatur propria species sensibilis, & proprium phantasma

rasma albedinis, & aliud proprium coloris, sed non potest poni primum quamitati, nec entis, quia hæc sub ipsa indifferencia excedant genus sensibilem, nec possunt, ut huius, relucere in phantasmate, & tamen ipsarum causarum propria species intelligibiles: non igitur a diversis phantasmationibus, nec ab ipsismet, ut distinctis, ibi virtualiter existentibus, quia sub ista rationibus non sunt ibi representatæ, nec aliter quam representatæ patet.

Quantum ad notitiam habitualesive virtuales, primo expono quid intelligo per terminos. Habitualmente notitiam voco, quando obiectum sic est presentem intellectui in ratione intelligibilis actu, ut intellectus statim possit habere actum elicitum circa illud obiectum. Voco virtuales, quando aliquid intelligitur in aliquo, ut pars intellectus primi non autem ut primum intellectum, sive ut totale terminans intellectum; sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal in homine ut pars intellectus, non ut intellectum primum, sive totale terminans intellectum. Hoc satis proprie vocatur intellectum, virtualiter, quia est satis proximum intellectui in actu, non enim possit esse actualis intellectum, nisi esset ut propria intellectio intellectum, quæ esset ipsius primum ut terminus totalis. Quantum ad istam notitiam habitualesive virtuales, dico, quod communiora sunt prius nota via originis, vel generationis. Quod probatur, quia hæc diversa forma periclitens idem perfectibile ordine quodam nata sunt mediatis, & immediate informatae illud, vel perfectentia si eadem forma continentur in se virtuales perfectioem illarum formarum ordinatarum, quasi consensum ordine nature, perhibet illud perfectibile. Sicut si forma corporis substantia, & deinde forma corporis &c. ita si prius informaret forma substantia, &c. essent alia forma in aliquo forma includat virtualiter omnes illas, ipsa quasi prius perficiet materia in sub ratione substantia, quæ sub ratione corporis, & semper in illa via generationis imperfectus erit prius, quia proceditur a potentia ad actum ergo sicut conceptus plures communiores, & minus communis habituales, vel virtuales, nati sunt periclitare intellectum via generationis, vel originis, ita quod imperfectior tempore prius, ita si unus conceptus virtualiter includat omnes istos, prius perficiet sub ratione conceptus prioris, & universalioris, quam sub ratione conceptus particularis, hoc est de ordine originis, sive generationis.

Contra. Quare non similitur (a) in actuali cognitione? Respondet; hic ordinata secundum naturam, simul duratione: non sic hic, sed successivo, & potentia fortiter movet; impedit alia tunc movere ibi, non sic hic. Hoc de ordine originis, sive generationis.

Nunc de ordine perfectionis, distinguo, quod perfectius intelligibile a nobis potest intelligi dupliciter, aut simpliciter, aut secundum proportionem. Exemplum: Visio Aquilæ de Sole est simpliciter perfectior respectu Solis, quam visio nostra, videlicet respectu candelæ: & tamen visio nostra perfectior est proportionaliter, hoc est, plus habet ipsa de ratione visus secundum proportionem ad visibilitatem candelæ, quam visio Aquilæ habeat de ratione visus respectu visibilitatis Solis. Ita

distinctio habetur a Philosopho 2. de animalibus, (a) ubi vult, quod licet de iis materialibus habeamus minimam cognitionem, quod est intelligendum proportionaliter; tamen illa est desiderabilior cognitione magna, quae potest haberi de materialibus, quae est magna in comparatione ad illa cognoscibilia. Loquendo ergo de ordine perfectionis simpliciter, licet quod perfectissimum cognoscibile a nobis, etiam naturaliter, est Deus: unde in hoc etiam ponit Philosophus felicitatem naturalem 10. Ethic. & post ipsum species specialissima perfectior in universo, & deinde species proxima illi, & hoc usque ad ultimam speciem: & post omnes species perfectissima, genus proximum abstrahit a specie perfectissima, & sic se aperit resolvendo: & ratio omnium istorum est, quia attingere actualiter obiectum, est intellectus perfectior simpliciter, quia habet aequalitatem ex parte intellectus cum quacunque alia intelligentia, vel non maiorem, & habet perfectionem multo maiorem ex parte obiecti: quae duo, scilicet perfectio potentiae, & perfectio obiecti, sunt causa perfectissimae cognitionis, sive intelligentiae. Si loquamur de noticia perfectiore secundum proportionem ad cognoscibile, dico, quod perfectiora sensibilia, & sensus efficacius moventia, sunt perfectius cognoscibilia secundum proportionem; quia intellectus nosse plus attingit ad illa secundum gradus cognoscibilitatis eorum; & quae sunt remota ab illis, sunt minus cognoscibilia secundum proportionem suae cognoscibilitatis. De tertia primate, scilicet adaequationis, dicitur in sequenti quaestione. Ad argumenta huius quaestiones. Ad primum dico, quod consequentia non valet, scilicet est primum ens: ergo est primum cognitum a nobis; licet sequatur: igitur est primum cognoscibile quantum est de se: & ita debet intelligi veritas, de qua loquitur Philosophus 2. Metaph. sicut res se habent ad entitatem, ita ad veritatem, pro evidencia rei in se, sive pro intelligibilitate rei ex parte sui. Non oportet autem quod res, sicut se habet ad entitatem, sic se habeat ad cognosci, nisi intelligatur cognosci ab intellectu, qui respicit intelligibilia omnia secundum gradum propriam cognoscibilitatis eorum, qualis non est nosse intellectus: sed maxime cognosci sensibilia. Ad secundum dico, quod consequentia non valet, nisi in causis praecisae. Quod patet in exemplo. Si eclipsis est cognoscibilis ex duplici causa, per duas potentias, scilicet per sensum, & intellectum habentem demonstrationem, nunquam cognoscitur perfectissime, nisi cognitio principii demonstrationis perfectissime. Non tamen sequitur, ergo nunquam cognoscitur nisi cognitio principii demonstrationis. Habet enim aliam causam, quae cognosci potest, quia ista non est praecisa causa; tamen per aliam non potest ita perfecte cognosci, sicut per istam: quia ista causa, scilicet demonstratio, quae potest cognosci ab intellectu, est perfectior causa cognitionis suae, quam alia, quae potest cognosci per sensum: ita est in proposito. Quae licet creatura praeter causam cognitionis suae, quae est essentia divina, habet aliam causam illius cognitionis, scilicet essentiam propriam, quae nata est gignere notitiam sui. Nunquam tamen per motionem suam ita perfecte cognoscitur res, sicut per essentiam divinam.

Non

Non igitur sequitur, ab effectu ad causam arguendo, si perfectissime, perfectissime: ergo si simpliciter, simpliciter; quia illud, quod perfectissime sumptum potest esse causa praecisa perfectissime in genere; sumptam tamen simpliciter, non est causa praecisa effectus in genere. Ad tertium dico, quod maior est vera loquendo de primate perfectionis: sed non de primate adaequationis. Exemplum: nunquam est visio citra aliquid suo ratione coloris praecise, ita quod non sub ratione huius, vel illius coloris, puta albi, vel nigri, nisi illud videatur a remotis, vel imperfecte: visio autem alicuius sub ratione coloris praecise, non est perfectissima, sed imperfectissima. Cum dicitur, perfectissima operatio potentiae est circa primum obiectum ejus, verum est, non primum adaequationis, sed primum perfectione, quod videlicet est perfectissimum contentorum sub primo obiecto adaequato, & ideo dicit Philosophus 10. Ethic. quod delectatio perfectissima est in operatione circa optimum omnium eorum, quae sunt sub potentia, hoc est circa optimum contentum sub obiecto adaequato illius potentiae. Probar igitur ista ratio, quod Deus est primum cognitum, hoc est, perfectissimum; quod concedo, sed non primum adaequatum, de quo in sequenti quaestione.

Quod autem dicit ista opinio recitata, & hoc quantum ad secundam, quae de indeterminato negative, & privative intelligit de primate originis contradixi in primo membro secundae quaestiones; & cum arguitur, quod indeterminatum negative, est magis indeterminatum, quam indeterminatum privative, nego de indeterminatum ad propositum loquendo; qualis scilicet est in primo intellecto: quia indeterminatum negative est singulare, & tale non est magis indeterminatum, quam indeterminatum privative. Indeterminatio autem negativa, scilicet repugnantia ad determinati, est ita aliquo modo maior, quam indeterminatio privativa; non tamen tale indeterminatum prius occurrit intellectui, quia tale non est confusum obiectum, sed distinctum cognoscibile, sicut prius dictum est. Quod arguit etiam in secundo membro, quod notitia rationali Deus sit ultimum cognitum, quia prius cognoscitur illud, a quo fit abstractio, quam abstractum, hoc non est verum, nisi ponendo abstractionem, quemdam discursum a notiori ad aliud, ita quod illud, a quo fit abstractio, est primo cognitum, & aliud cognitum per ipsum, & si ita intelligit abstractionem a tali cognitione per abstractionem non est prima cognitio abstracti. Si enim ita cognoscatur Deus per creaturam, oportet aliquem conceptum praehabere de Deo ad quem discurretur: quia discursus praesupponit aliquem conceptum de termino, ad quem est. Vel igitur propositio, quam accipit, est falsa; vel si sit vera, concludit Deum esse prius cognitum, antequam cognoscatur rationally, quod forte concedere. Quod etiam addit, quod Deus, ut est primum cognitum a nobis naturaliter, non distinguitur ab aliis: quia non concipitur in aliquo. In quo distinguitur a creatura. In hoc videtur contradicere sibi ipsi: praedixit enim quod est primum cognitum ab intellectu naturaliter, ut est indeterminatum negative, & dicit, quod in hoc conceptu distinguitur a creatura, quia iste non convenit creaturae.